

Ἕλληνες: Τὸ πρὶν, τὸ τώρα, τὸ μετὰ*

Τοῦ κ. Αλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου
Ὁμ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ξεχάσαμε τὸ χθὲς τῶν Ἑλλήνων; Δὲν νομίζω. Γιατί ὁ Ἕλληνας ξέρει τὴν καταγωγή του καὶ καυχίεται γι' αὐτὴν κι ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ του θέλει νὰ ζεῖ ἐλευθέρως. Ὁ Ἕλληνας γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι ὁ τράχηλός του δὲν ὑπομένει οὐδένα ζυγό. Ἄλλωστε τὴν γλῶσσα τοῦ ἔδωκαν ἑλληνικὴ.

Σ' ἓνα ἀφιέρωμα τῆς «Εὐθύνης» -τὸ τελευταῖο ἴσως, παρόλο ὅτι δὲν τὸ πιστεύουμε- μὲ θέμα τοὺς Ἕλληνες σήμερα καὶ αὔριο, δὲν ἦταν ἐσκεμμένη ἢ διαγραφὴ ἢ ἢ παράλειψη τῶν Ἑλλήνων τοῦ χθὲς, γιατί αὐτοὶ ἔδωσαν τὴν μάχη γιὰ ἐλευθερία καὶ γιὰ γλῶσσα μέχρι σήμερα καὶ στοὺς ἀγῶνες τοὺς θὰ στηριχθοῦμε γιὰ τὸ αὔριο. Σήμερα, εἶναι ἀλήθεια, ὅτι ὁ κόσμος πορεύεται πέρα ἀπὸ τὶς ταυτότητες. Σὰν ἡ ταυτότητα νὰ μὴ προσδιορίζει τὸ εἶναι μας καὶ νὰ εἶναι μία ἐτικέτα πού τὴν κολλᾶμε πάνω σ' ἓνα προϊόν καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νομίζουμε ὅτι τὸ ὀρίζουμε κιόλας.

Ἔτσι τὸ Ἕλληνας μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπλᾶ κάτι τὸ ἐπι-κόλλητο, νὰ ἔχεις μία ἐθνικότητα «δελτίου ταυτότητος» ἢ νὰ μιλᾷς τὴ γλῶσσα τὴν ἑλληνικὴ χωρὶς καμία συγγένεια ἐσωτερικὴ. Ὅπως μιλᾷς ἀγγλικά χωρὶς νὰ αισθάνεσαι καὶ Ἄγγλος, κατὰ τρόπο δηλαδὴ ἐργαλειακό.

Ἄλλωστε καὶ οἱ ἐθνικότητες, γιὰ ὀρισμένους, τί λόγο ὑπάρξεως μπορεῖ νὰ ἔχουν; Τότε, βρίσκεις γιὰ στήριξή σου ἀκόμη καὶ «θεολογικά» ἐπιχειρήματα, ὅπως τὸ «οὐκ ἔνι ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην» (Γαλάτας 3, 28). Δὲν ὑπάρχουν διαφορές, ὅλοι εἴμαστε τὸ ἴδιο καὶ μποροῦμε νὰ φοιτᾶμε καὶ σὲ ἰνστιτούτο ἑλληνικῆς γλώσσης ἐπονομαζόμενο «βαβέλ» πρὸς ἐκμάθησή της. Ἀκόμη καὶ ἡ ἐθνικότητα πολὺ μᾶς πάει· ἐμεῖς εἴμαστε διεθνεῖς ἢ καὶ διεθνιστές. Ἀφοῦ καὶ ἡ Παιδεία ἔγινε σκέτη παιδεία καὶ ὄχι Ἐθνικὴ ἀφοῦ καὶ τὸ Ὑπουργεῖο της ὡς μεταλλαγμένο κυκλοφορεῖ. Ὅλ' αὐτὰ μάλιστα τὰ καινούρια πρέπει νὰ τὰ μαθαίνουμε «διὰ βίου» καὶ μιὰ ζωὴ εἶναι ζήτημα ἂν θὰ μᾶς ἀρκέσει.

Κατ' αὐτόν, ὅμως, τὸν τρόπο φαίνεται ὅτι ἐκδαπανοῦμε ὅλο μας τὸ βίος σὰν ἐκείνη τὴν αἰμορροοῦσα γυναῖκα τοῦ Εὐαγγελίου πού

---

* Περ. «Εὐθύνη», τεῦχος 456, Δεκέμβριος 2009 (Αφιέρωμα). Οἱ Ἕλληνες σήμερα/Οἱ Ἕλληνες αὔριο: Ἐλευθερία καὶ γλῶσσα, σ. 603-604.

ἐκδαπάνησε ὅλο της τὸ βίον, τὴν περιουσίαν της, χωρὶς νὰ βρεῖ γιαντροιά πουθενά. Ἐτυχε γιὰ καλή της τύχη νὰ συναντήσῃ τὸν Ἰησοῦ γιὰ νὰ πετύχῃ τὴν θεραπεία της (Λουκᾶ 8, 43-48). Οἱ Ἕλληνες, ὅμως, εἶχαν τὴ μεγάλη τύχη κάποιος σπουδαῖος ἐπισκέπτῃς τους νὰ τοὺς ταυτοποιήσῃ τὸν ἄγνωστο Θεὸ τὸν ὁποῖο σέβονταν ἀγνοοῦντες (Πράξεις 17, 22 κ.ἐξ.) καὶ στὴν ἐπίζηλη ταυτότητα τοῦ Ἑλληνα νὰ ταιριάζουν τὸ Χριστιανὸς καὶ ν' ἀνοιχτοῦν οἰκουμενικά· ἔτσι ὥστε νὰ μὴ θεωροῦν τοὺς ἄλλους βαρβάρους ἀλλὰ οἰκείους, λόγῳ μετοχῆς τους στὰ ἴδια ἤθη καὶ τὴν ἴδια γλῶσσα.

Ἄν ὁ Ἕλληνας βρῖσκεται σήμερον σὰν τὸν Ἡρακλῆ σὲ σταυροδρόμῳ ἐπιλογῶν καὶ θέλει νὰ καθορίσῃ τὴν πορεία του στὸ μέλλον, ὀφείλει νὰ ἐπιλέξῃ ἓνα ἤθος ἀνοιχτότητας καὶ ὄχι ἀπαξίωσης τῶν ἄλλων. Θὰ ὑποστήριζα μὲ λόγον ὅτι ἔχει δικαίωμα καὶ καθῆκον νὰ κρατήσῃ τὴ διαφορετικότητά του. Δὲν χρειάζεται νὰ εἰσέλθῃ σὲ διαδικασίες ὁμογενοποίησης καὶ κλωνοποίησης. Οὔτε δηλαδὴ νὰ παράξῃ κλώνους οὔτε νὰ γίνῃ κλώνος ἄλλων. Εἶναι μὲν «ὁμοούσιος» μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, πλὴν ὅμως ἔχει ἴδιον πρόσωπον καὶ αὐτὸ πρέπει γι' ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ γίνῃ ἀντικείμενον ἔρευνας καὶ προσδιορισμοῦ: τί εἶναι καὶ τί δὲν εἶναι; Πολλὲς φορὲς μὲ τρόπο αὐτονόητον ἀναγνωρίζουμε κάτι ὡς γνήσιον ἑλληνικὸν (ὅπως παλιότερον λέγαμε βερντάμπλ εὐρωπαϊκὸν), ποὺ ἀπέχει ὅμως πόρρω ἀπὸ τὸ καὶ νὰ εἶναι.

Ἐδῶ ἴσως χρειάζεται μιὰ ἐπισήμανση σουρεαλιστικῆς τύπου Magritte καὶ τοῦ γνωστοῦ πίνακά του: «Αὐτὸ δὲν εἶναι μία πίπα» ἢ «Αὐτὸ δὲν εἶναι ἓνα μήλον» ἐνῶ εἰκονίζεται καὶ μία πίπα καὶ ἓνα μήλον. Ἀντίθετον χρειάζεται νὰ ἐπιστρατεύσουμε ὅλοι μας τὴν ἐπινοητικότητα καὶ τὴν φαντασία γιὰ νὰ τοποθετήσουμε σὲ μία κενὴ κορνίζα (ἕτερος πίνακας) ποὺ τὸν ὀνομάζει «Τοπῖον» καὶ νὰ εἰκονογραφήσουμε ἐκεῖ τὰ στοιχεῖα μιᾶς ἑλληνικότητος. Μὴ μοῦ πεῖτε πῶς δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ παίξουμε αὐτὸ τὸ παιχνίδι γιὰ ἐνήλικες;

Ἡ ἑλληνικότητα, ἄλλωστε, σὰν ζωντανὴ «προσωπικότητα» -κι ἐδῶ μιλάμε μὲ ὄρους κοινωνικῆς ψυχολογίας- ἔχει περάσει καὶ θὰ περάσει, τὸ ἐλπίζουμε, ἀπὸ πολλὰς μεθελικιώσεις. Ἀρκεῖ νὰ κρατήσῃ τὸ ἐλεύθερον φρόνημά της καὶ νὰ ἀρθρώνῃ εὐθαρσῶς λόγον δίκαιον καὶ φιλόκαλον ἐκεῖ ποὺ πρέπει. Ἡ σιωπὴ της πάλι, ἐκεῖ ποὺ θὰ χρειασθεῖ, νὰ εἶναι εὐλαλός. Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ «νὰ μὴ γίνῃ νόμος ἢ σιωπὴ»· ἀλλὰ νὰ γνωρίζει ὅτι «δικαιοῦται... διὰ νὰ ὁμιλεῖ»(!) ὅταν καὶ ὅπου εἶναι ἀναγκαῖον. Τότε τὸ

μέλλον, ἄς εἴμαστε βέβαιοι, ὅτι θὰ ἀνήκει στοὺς Ἕλληνες ποὺ ξέρουν νὰ ἀξιοποιοῦν τὸ Πρὶν καὶ νὰ παραδίδουν τὸ Τώρα στὸ Μετά.